

gátolja a színészek játékát. Az a hangulat van, hogy nincs hangulat -- illetve olyan hangulat lesz, amelyet majd a színészek bele-hoznak. Rappert Gábor a kisvárosi macsó alapanyagából formálja meg Szappant, a ravaszságot és a primitivitást sajátosan elegyítő figurát, az agyafúrt bunkót, aki ott is konfliktusokat kreál, ahol egyébként nem lennének. A dramaturgiai kovász erjeszt és felbújt, alakoskodik és intrikál. Beledohányzik föelensége kávéjába, végül lenyúlja a sárga lapját. Rappert igyekszik belefeküdni a szerep-be, egy idő után el is éri, hogy valósággal kapóra jöjnek neki Szappan mondatai. Szerepét apró ötletekkel, megfigyelésekkel, életből elcseszett gesztusokkal egészíti ki, és kisebb döccenőktől eltekintve övé a legjobban kiegyensúlyozott alakítás.

Művészt, a történet első számú szenvedő alanyát Kulcsár Attila meghagyja homályos, elmosódott körvonalú alaknak, akin annyira elhatalmasodik a szerep diktálta másnaposság, hogy az előadás/meccs végéig sem igen tud úrrá lenni rajta. A figura „elszálltságát” lassanként színészi eszköztelenség váltja fel, Kulcsár mindent a szövegre bíz, ami nem rossz döntés, viszont kihagyott lehetőségek sorozatával jár. Ez a választás azért is meglepő, mert jó néhány más szerepben bizonyította már figuraérzékenységét és színészi kvalitásait. Kevés vonással skicceli fel a verseket író, hidakról és az örökkévalóságról deliráló művészelket, szeretni való mackót csinál belőle, pedig Művésznek árnyalt jellemrajza van; kábaságát csak a mamlasz bumfordiság irányába engedi fejlődni, holott a szövegben adottak egy fanyar humorú, finoman cinikus figura kellékei is - amit Kulcsár Attilának (*a Virágot Algernonnak-est* után) pontosan tudnia kell.

Sebestyén Ába (Szomorúszájú) első belé-
nőiéhez előre kinvitia az aítót. a küszöbön

sodpercet vár. Ezt a szertartásosságát később még a legnehezebb pillanatokban is megőrzi, finomkodó, pipogya, könnyen utálható palit formál, olyan energiabefektetéssel, amit helyenként már valóban csak a hatásvadászat magyaráz. Gyakran képtelen megőrizni az arányokat, épp a finomkodással nem bánik elég finoman. Bírója rögeszméit halálosan komolyan veszi, törökülésben, mantrákat mormolva melegít be, fekete (!) kontaktlencsét szerez, hogy szúrósabb legyen a tekintete - tényleg felteszi és tényleg szúrósabb. Kínzó hiúságának legyezgetéséhez elengedhetetlen kellék az öltözői tükör, amely előtt meztelen felsőtesttel gyakorolja a tizenegyes-mutatás alternatív módjait. A színész a szórakoztató koreográfiával előadott magánszámait elcseszett, kisrealista megnyilvánulásokról és a groteszkig fokozott gesztusokból állnak, de gyakran csak szilánkgyűjtemények maradnak. Amúgy is kulcsszerep, felesleges túljátszani. Játékára jótékony hatással van Szomorúszájú első félidő utáni elbizonytalanodása, mikor rá kell jönnie, hogy partjelzői nem fel-tétlenül dolgoznak a keze alá. Ekkorra Sebestyénnek már bőven van honnan, miből vissza-vennie, bizonyos pillanatokra még pózolni és modoroskodni is elfelejt. Ráadásul, szerepe szerint, hasmenés is kínozza (a kulináris metafora ironikus továbbépítése Egressy részéről az ételek további „körforgása”: a bírónak hasmenése, Művészek hányingere van), de dramaturgiai szükségesség is, mert így valakinek mindig dolga akad kinn, bent pedig kialakulhatnak a különböző párcserék.

A konkrét problémák a két félidő közti szünetben kezdődnek. Művész észrevette a lelátón Mariant, Szappan úgy dönt, hogy kilopja a sárga lapot Szomorúszájú mezejének zsebéből. A botrány a meccs után kulminál a zárt öltözőben, ahonnan ez alkalommal nincs kiiárás. tekintettel az aító előtt véleményvt

nyilvánító, elégedetlen szurkolókra. A bujcskázás után itt most nyílt vádak és nyers vallomások hangzanak el, és mikor Szappan „bevallja a Mariant”, egy padra kerül tettes és áldozat. Művész csak egy nyikkanásra képes, Szappan könnyekkel a szemében mesél álmairól, Szomorúszájú rezignált józansággal összegzi a dolgok állását. Ekkor már törölközőkbe csavarva állnak mindannyian, meztelenül, tűnődve, mint tógás görög hősök, három megcsalt, kijátszott, keserű alak, akik végül elvonulnak zuhanyozni. Csak Művész bibelődik még egy verszárlaton és a lélek giccstartalmán.

A színészi aránytalanságok és a túl diszkrét rendezői jelenlét ellenére a szatmári bemutató kellemes, életképes előadás, és ez elsősorban a játékos csapatmunkájának, illetve Egressy Zoltánnak az érdeme. A színész-rendező Tóth-Páll Miklós főleg korrektségre törekedett, nem vont meg országhatárokat, a couleur localel se pepecselt; sem a díszlet, sem a jelmezek nem állítanak be markánsan konkrét időt és helyet. Talán mert nem is az a lényeg, hogy ez az öltöző és ezek a figurák hol van-nak, végül is akárhol lehetnének. Egyszerű a világ, és olyan egyszerű a megoldás. Mindenkinek kell az életébe egy olyan, különbejáratú *sóska-sültkrumpli*, amit, lehetőség szerint, senki mással nem kell megosztani.

MARGITHÁZI BEJA

Egressy Zoltán: Sóska, sültkrumpli
(*Szatmárnémeti Északi Színház*
Harag György Társulata)

Dramaturg: Kulcsár Edit. Díszlet: Tarczy István. Útőhangszeren játszik: Cserey Csaba. Ének: Reiz Brigitta. Rendező: Tóth-Páll Miklós.

Szereplők: Sebestyén Ába, Rappert Gábor, Kulcsár Attila.

THURÓCZY KATALIN:

CSELÉDKLOZET, ALUMINOFESZTITRON

VÍZIÓK A VALÓSÁGRÓL

„Sosem voltam professzor, nem tanítottam egyetlen” - mondja az Idősebb. „Sosem jártam egyetlenre” - feleli rá a Fiatallabb. Mindezt akkor, amikor már éppen kezdjük azt hinni, hogy értjük, amit látunk. Hogy a mozaikdarabkákból végre sikerült összeraknunk a két férfi, az Idősebb, az egykori egyetemi tanár és a Fiatallabb, az egykori tanítvány történetét. Hát nem. Sőt, visszamenőleg is megkérdőjeleződik minden. Pedig a leginkább mégiscsak arra vagyunk kíváncsiak, hogyan került a két férfi egy bérház hátsó lépcsőházából nyíló cselédklozetbe. Mit keresnek itt? Kik ők? De a „mi volt maga azelőtt?” kérdésre egyáltalán nem kapunk választ.

Az is lehet, hogy a professzortörténettel sem tévedtünk. Volt egy professzor, akit - nem derül ki, miért - kirúgtak az egyetemről, a lánya kiment

Kanadába, a felesége meghalt, a fia meg szépen kitérta a lakásból. Most hajléktalan, illetve nem: a cselédklozet a lakása. Gyönyörűen berendezte magának: az egyik WC-fülke a gardrób szekrény, a másik a konyha, a harmadik a dolgozószoba; ennek falán egy Velencét ábrázoló régi kép, az ajtaján pedig sok-sok kép a világból és egy cikk Picassóról. Itt van a könyvtár is, benne a *Peer Gynt*, eredetiben. Ennek alapján akár azt is mondhatnánk, hogy a *Cselédklozet* egy - a társadalomból kiszorult, a konvenciók ellen lázadó - értelmiségi története. Pontosabban két értelmiségié, ha elhiszük a Fiatallabbnak, hogy otthagya az egyetemet, negyvenkét éves, és csak tengődik a világban. Jobban tesszük, ha elhiszük, mert különben nem tudunk mit kezdeni a két hajléktalan szájából elhangzó,

tipikusan értelmiségi mondatokkal.

Kétségek között hagyni a nézőt - Thuróczy Katalin ezt nagyon szereti. Mennyire „valóságosak” a szereplők? Mi az, ami tényleg megtörtént velük, és mi az, ami csak a képzeletük szüleménye? Ez az, ami a legjobban izgatja - nemcsak a *Cselédklozet*ben, hanem a Merlinben játszott másik darabban, az Alumínofesztitronban is. Sőt, azokat a valóságos vagy nem valóságos epizódokat, amelyeket a *Cselédklozet*ben csak elmesélnek, az Alumínofesztitronban mind el is játsszák. Csakhogy a *Cselédklozet*ben - bármennyire homályban marad is a két férfi előtörténete - mégis érthető és érdekes a történet (és ami a legfőbb: van történet), az *Alumínofesztitron*ban viszont csak történetfoszlányok vannak, amelyekből nem áll össze kerek egész. Való-

Madár: György Péter (*Aluminofeszitron*) (Tóth Gábor felvétele)

ságos és víziószerű jelenetek váltogatják egymást, de hogy mi az a logikai szál, amelyre ezek fel vannak fűzve, azt szinte lehetetlen megfejteni.

Annyi biztos, hogy a darab középpontjában egy furcsa fiú, Madár áll, aki a repülőtéren dolgozik, és találkozik egy ismeretlennel, aki a kairói gépet keresi. De hogy ezután mi történik...? Minden átmenet nélkül elkezdődik egy másik jelenet, amelyben Madár (György Péter) és a Rik névre hallgató ismeretlen (Blazsovsky Ákos) is szerepel, de már régi ismerősökként. Kábítószerosztás kellok közepén látjuk őket, majd Madár legéppisztolyozza a rájuk támadó rendőröket. Ezután - megint minden magyarázat nélkül - bebötörkál két vak. Itt, amikor már végképp úgy érezzük, hogy elvesztettük a fonalat, hál' istennek visszazuhanunk a valóságba, és kiderül, hogy csak vízió volt az egész. De ki nek a víziója? Valószínűleg Madaré (bár lehet, hogy tévedek), az ő emlékképei jelennek meg sorban egymás után, amelyekbe belelevetíti az ismeretlent mint régi barátját. Az emlékképek között vannak teljesen különállóak, epizódyszerűek, a többihez nem kapcsolódóak, és vannak olyanok, amelyekből lassan-lassan kibontakozik egy másik történet is: hat fiatal kirándul egy turistaházba, összeverekednek, kigyullad a turistaház, és mindnyájan benn-égnek. Azt, hogy mindnyájan benn-égnek, csak egy másik epizódyszerű jelenetből tudjuk meg: három öreg egy szociális otthonban ki-tárgyalja, mit hallott a Híradóban a katasztrófáról. Ez egyébként az előadás talán legjobb és leszellemesebb jelenete. Az öregeket a

játsszák. Ők alkotják az X in ház Társulatot, összesen hatan.

Ha jól tudom, Thuróczy Katalin ezt a darabot kifejezetten az ő számukra, az ő kérésükre, az ő történeteik alapján írta. A jelenetek önmagukban jók, izgalmasak, életszerűek, olyanok, mint egy stílusgyakorlatsor, csak éppen túlságosan lazán kapcsolódnak egymáshoz, és végül sok minden, amire válszt váránk, nem derül ki belőlük. Mi lesz például Madárral? Egyáltalán ki ő? Mert az csak a példánybeli instrukciókból derül ki, hogy „a madárrá változás egyedülálló képességével rendelkezik”. Amit ebből a színpadon látunk, az mindössze annyi, hogy Madár furcsa, guggoló pózban az ég felé tekintget, de inkább majomra, mintsem madárra emlékeztet. A Madár-madár-párhuzam a szövegben jó asszociációs alap a különböző jelenetek összekapcsolásához, de az előadásban inkább zavaró ügyetlenkedés lesz belőle. A madárrá változással való játék egyetleneszer működik: az állatkerti jelenetben, amikor egy madár emberként rémít halálra egy kislányt, aki pereccel akarja megetetni. A madárrá változás-téma erőltetésével az előadás végét is elrontják. Gyönyörű befejezés lenne az utolsó előtti jelenet: ahogy a valóságba visszazökkent, sárga zászlós repülőárnyító fiút betakarja a fölé szálló repülő árnyéka. De nincs vége: a háttérbe még erdei képet vetítenek, előtte Madár madárpózban az eget bámulja. Felesleges. Ebből Madárról semmi többet nem tudunk meg, de ami nagyobb baj, hogy egyébként sem tudunk meg róla eleget. Igazából nem ismerhetünk meg senkit, sem őt, sem Riket, sem az egy-egy je-

lenetben felbukkanó lányokat, pedig közben van a csábításjelenet, a rajtakapás-jelenet, a terhességbevallás-jelenet és még sorolhatnám - de hogy mindez pontosan kikkel történik, arról fogalmunk sincs.

Az utolsó jelenetben a két fiú régi szerelmi történeteket mesél egymásnak a tengerparton. Egy strandoló lány hasonlít a turistaházban bennégett egyik lányra, vagyis visszatér a turistaház mint emlékkép. Az egyik fiú emlékszik rá, a másik nem. Lehet, hogy igaz se volt? De ez a kérdés nemcsak itt, hanem a darab bármelyik jelenete láttán eszünkbe juthat. A nézőt vezető konkrét utalások mindig csak jóval az adott jelenet után hangzanak el, ráadásul mindig történik valami olyan, amitől a néző elbizonytalanodik abban is, amit biztosnak hisz. Ami nem lenne baj, ha közben a színészeknek sikerülne valami színházszerűt teremteniük. A jelenetek egyik részében sikerül, a másik részében nem, pedig mindnyájan kitesznek magukért. A két főszereplő, György Péter és Blazsovsky Ákos olyan magabiztosan, ugyanakkor olyan érzékenyen kezeli a szerepét, hogy bármelyik profi színész megirigyelhetné. Azonkívül, hogy mi, nézők leginkább a történet kibogozásával vagyunk elfoglalva, a díszlettel (pontosabban díszletnélküliséggel) is baj van: az éppen aktuális helyszínt mindössze egy-egy vetített képpel jelzik. A tér ugyanaz, mint a *Cselédkelet* tere: a Merlin Színház kisszínpada, de ott a négy WC-fülkében feltáru-
ló „lakás” látványával mégiscsak sikerül egy igazi színházi előadás terét megteremteni.

A *Cselédkeletben* - az *Aluminofeszitron*nal ellentétben - bőségesen van időnk

megismerni és megszeretni a szereplőket. A darab egyik legnagyobb érdeme éppen az a finom, szeretetteljes, megbocsátó irónia, amellyel a szereplőket kezeli. A rendező, Czeizel Gábor és a két színész tovább bővíti a felerősített, túlzó, megmosolyogni való gesztusok körét, amivel furcsa mód sikerül elérniük, hogy egyre közelebb kerülünk - az amúgy meglehetősen nehezen kiismerhető - szereplőkhöz. Még az sem zavaró, hogy csak homályosan ismerjük az előéletüket, mert nem az az igazán izgalmas, amit a múltjukból vagy csalódásaikból, meg nem valósult vágyaikkal elmesélnek, hanem az, hogy hogyan alakul kettejük furcsa viszonya. Az Idő-sebbé (Ádám Tamás), aki már három éve a cselédklozetben él, és a Fiatallabbé (Tóth József), aki váratlanul betoppan hozzá lakótársnak. Hogyan változnak köztük az erőviszonyok? Mikor melyikük kerekedik felül? Meg tudják-e szeretni egymást ebben a furcsa helyzetben? Ha igen, hogyan? Az előadásban azok a jelenetek vagy jelenetrészek a legjobbak, amelyek semmi másról nem szólnak, csak erről. Például az, ahogy az Idősebb kicsavarja a villanykörtét, hogy becsavarhassa a helyére a rezsó konnektorát, aztán teát főznek, és elköltenek egy idilli hangulatú reggelit. Tükörtojást sütnek, közben az Idősebb az elrontott életéről mesél, és elképzeli egy álomreggelit (sonka, tojás, reszelt máj, kaviár, málnadzsem, majd egy verseskötet és Vi-valdi). Ebből legalább annyit megtudunk róla, mint abból, ahogy az élet nagy kérdéseiről filozofál. Többször túlságosan direkt módon hangzanak el ezek a kérdések, amiktől

rögtön didaktikussá és érdektelenné válnak, ráadásul nagyon kilógnak az amúgy jól pergő dialógusból. A szintén filozofikus, monológgyanús részekkel ugyanez a gond. Pedig a történetek, amelyeket a két férfi elmesél - vagy az emlékfoszlányaik nagyon érdekesekek. Még amikor a Fiatallabb lepisil a negyedikről vagy a lerészegedési jelenet is sokkal izgalmasabb, mint amikor szabadságra vágyásról, a perspektívanélküliségről, a döntések lehetetlenségéről, a műveltség és a civilizált viselkedés eltűnéséről értekeznek. Nem illenek a szövegbe a kinyilatkoztatásszerű megállapítások sem, például „nincs az az idegen, aki jobban utálhatná a magyarokat, mint ahogy egyik magyar tudja utálni a másikat”. Az aktuálpolitikai utalások kifejezetten zavaróak. Európai Közösség, NATO, „annyira messze vagyunk Európától, mint Makó Jeruzsálem-től” - furcsa problémafelvetés ma egy színdarabban.

A Fiatallabb is elfilozofálhat Istenről, halálról, halálfélelemről meg arról, hogy milyen érzés egyedül, nő, szerelem és gyerek nélkül, de az Idősebb filozofálgatásai valahogy hitelesebbek. Egyszerűen azért, mert az Idősebb az izgalmasabb, a jobban megírt és jobban kitalált szerep. Ádám Tamás alakításában szerep és személyiség különleges találkozásának lehetünk tanúi. Színesi eszközei, túlzó, szellemes, szeretni való gesztusai - ahogy atyai szeretettel ápolgat egy babot, ahogy kiteszi az ablakba, és közben behessegeti a friss levegőt, ahogy kétségbeesik, ahogy hadar, ahogy egyszerre komolykodva és tréfásan mesél, ahogv hatalmas eszmefut

tatásait a kiábrándult ember fanyar humorával lerántja a hétköznapi világba, vagy ahogy a végén sértődötten bevonul a WC-be - mind-mind az Idősebb alakjának fontos „tartozékaivá” válnak.

Tóth József hasonlóan gazdag eszköztárral dolgozik; az ő félelmei, szorongásai éppen gesztusainak finomságától hatnak. Róla, a Fiatallabbról jóval kevesebbet tudunk. Nem tudjuk például, hogyan került oda. Lehet, hogy nem - csak annyit tudunk, hogy Ceglédre kell mennie, de hogy miért, az nem derül ki. Es másnap már ő sem emlékszik rá. Teljes csőd és kiúttalanság az élete. „Lehettem volna valaki, ha nem ide születek” - mondja. Valami más, kevésbé elcsépelet magyarázatnak jobban örülnék.

TÖRÖK TAMARA

Thuróczy Katalin: Cselédklozet
(A Ketrec Galéria és a Merlin Színház közös produkciója)

Rendező: Czeizel Gábor.

Szereplők: Ádám Tamás, Tóth József.

Thuróczy Katalin: Alumínofesztiron, avagy az idegenek aránya
(X in ház Társulat, Merlin Színház)

Rendező: Borbély Sándor.

Szereplők: Gajdos Viktória, Szilágyi Melinda, Blazsovsky Ákos, György Péter, Farkas Dániel, Tóth Gábor, Kovács Viktória.

Ádám Tamás (Idősebb) és Tóth József (Fiatallabb) a Cselédklozetben (Bartos Ádám felvétele)